

Zamonaviy rus adabiyotida shaxs va jamiyat munosabatlarining badiiy talqini

Rahimova Dilfuza Jo'rabek qizi

Qo'qon Davlat universiteti Ona tili va adabiyot: rus tili yo'nalishi 1-bosqich talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada zamonaviy rus adabiyotida shaxs va jamiyat munosabatlarining badiiy talqini tahlil qilinadi. Tadqiqotda XXI asr rus yozuvchilari asarlarida inson ruhiyati, ijtimoiy muammolar va shaxs erkinligi masalalari qanday yoritilgani ochib beriladi. Shaxsning jamiyat bosimi ostidagi ichki kechinmalari, axloqiy tanlovlari hamda ma'naviy izlanishlari badiiy tahlil asosida ko'rib chiqiladi. Maqolada zamonaviy rus adabiyotining g'oyaviy va psixologik xususiyatlari yoritilib, shaxs va jamiyat o'rtasidagi murakkab munosabatlar ilmiy jihatdan asoslanadi.

Kalit so'zlar: zamonaviy rus adabiyoti, shaxs va jamiyat, inson ruhiyati, ijtimoiy muammolar, shaxs erkinligi, axloqiy tanlov, badiiy talqin

Аннотация: В статье анализируется художественная интерпретация взаимоотношений личности и общества в современной русской литературе. В исследовании рассматривается отражение внутреннего мира человека, социальных проблем и проблемы личной свободы в произведениях русских писателей XXI века. Особое внимание уделяется внутренним переживаниям личности под давлением общества, моральному выбору и духовным поискам человека. Статья раскрывает идейно-психологические особенности современной русской литературы и научно обосновывает сложные взаимоотношения личности и общества.

Ключевые слова: современная русская литература, личность и общество, внутренний мир человека, социальные проблемы, личная свобода, моральный выбор, художественная интерпретация

Abstract: The article analyzes the artistic interpretation of the relationship between the individual and society in modern Russian literature. The study examines how the inner world of a person, social problems, and the issue of personal freedom are depicted in the works of Russian writers of the twenty-first century. Special attention is paid to the inner experiences of individuals under social pressure, their moral choices, and spiritual searches. The article highlights the ideological and psychological features of modern Russian literature and provides a scholarly interpretation of the complex relationship between the individual and society.

Keywords: modern Russian literature, individual and society, human psychology, social problems, personal freedom, moral choice, artistic interpretation

Kirish. XXI asr rus adabiyoti jamiyatda yuz berayotgan chuqur ijtimoiy, siyosiy va ma'naviy o'zgarishlarning badiiy aks-sadosi sifatida shakllanmoqda. Globallashuv, texnologik taraqqiyot, qadriyatlar inqirozi, shaxsiy erkinlik va mas'uliyat masalalari zamonaviy rus yozuvchilari ijodida yetakchi mavzulardan biriga aylangan. Ayniqsa, shaxs va jamiyat o'rtasidagi murakkab munosabatlar, insonning ichki ruhiy kechinmalari hamda ijtimoiy bosim ostida o'zligini anglash jarayoni badiiy talqinning markazida turadi. Zamonaviy rus adabiyotida qahramon endilikda faqat tashqi voqealar ishtirokchisi emas, balki ichki ziddiyatlar, ruhiy iztiroblar va axloqiy tanlovlar maydonida yashovchi shaxs sifatida tasvirlanadi. Yozuvchilar inson ongidagi yolg'izlik, begonalashuv, adolatsizlikka qarshi ichki norozilik, jamiyat tomonidan belgilangan me'yorlar bilan shaxsiy erkinlik o'rtasidagi to'qnashuvni chuqur psixologik tahlil orqali ochib beradilar. Bu jarayonda jamiyat ko'pincha bosim o'tkazuvchi, shaxs esa o'z ichki dunyosini saqlab qolishga intiluvchi kuch sifatida namoyon bo'ladi. Mazkur maqolada zamonaviy rus yozuvchilari asarlarida shaxs va jamiyat munosabatlarining badiiy talqini tahlil qilinadi. Tadqiqotda inson ruhiyati tasviri, ijtimoiy muammolarning yoritilishi hamda shaxs erkinligi g'oyasining adabiy ifodasi asosiy e'tibor markaziga olinadi. Ushbu mavzuni o'rganish nafaqat zamonaviy rus adabiyotining g'oyaviy-badiiy xususiyatlarini ochib berishga, balki

bugungi insonning jamiyatdagi oʻrni va ichki kechinmalarini chuqurroq anglashga xizmat qiladi.

Asosiy qism. Zamonaviy rus adabiyotida shaxs ruhiyati va ichki ziddiyatlar markaziy oʻrinni egallaydi. XXI asr yozuvchilari insonni jamiyatdagi voqealar orqali emas, balki uning ichki kechinmalari, ruhiy holati va oʻzini anglash jarayoni orqali tasvirlaydilar. Qahramonlar koʻpincha yolgʻizlik, begonalashuv, maʼnaviy boʻshliq va ichki iztiroblarni boshdan kechiradi. Bu holatlar jamiyatdagi beqarorlik, qadriyatlarning yemirilishi va ijtimoiy muammolar bilan uzviy bogʻliq holda ochib beriladi. Inson oʻzligini anglash jarayonida jamiyat talablariga moslashish va shaxsiy erkinlikni saqlab qolish oʻrtasida ichki ziddiyatga duch keladi, bu esa asarlarda chuqur psixologik tahlil orqali yoritiladi. Zamonaviy rus adabiyotida jamiyat koʻpincha shaxsga bosim oʻtkazuvchi, uni muayyan qoliplarga soluvchi kuch sifatida tasvirlanadi. Ijtimoiy tengsizlik, adolatsizlik, korrupsiya, maʼnaviy tanazzul kabi muammolar badiiy asarlarning muhim mavzularidan biri hisoblanadi. Yozuvchilar ushbu muammolarni ochiq tanqid qilish bilan birga, ularning inson taqdiriga koʻrsatadigan taʼsirini qahramonlar hayoti orqali ifodalaydilar. Jamiyat bosimi ostida qolgan shaxs ichki norozilik, sukutdagi qarshilik yoki ochiq isyon orqali oʻz munosabatini bildiradi. Shu bilan birga, ayrim asarlarda jamiyat murakkab va ziddiyatli tizim sifatida talqin qilinib, shaxsning undagi masʼuliyati ham koʻrsatib beriladi. Shaxs erkinligi va axloqiy tanlov muammosi zamonaviy rus adabiyotining yetakchi gʻoyalaridan biri sanaladi. Asarlarda insonning erkin boʻlish istagi jamiyat tomonidan belgilangan qoidalar va axloqiy meʼyorlar bilan toʻqnashadi. Qahramonlar koʻpincha vijdon va majburiyat, ichki eʼtiqod va tashqi bosim oʻrtasida tanlov qilishga majbur boʻladilar. Yozuvchilar shaxs erkinligini masʼuliyatsiz holat sifatida emas, balki maʼnaviy javobgarlik bilan bogʻliq tushuncha sifatida talqin qiladilar. Qahramonning har bir qarori uning ruhiy holatiga va jamiyatdagi oʻrniga taʼsir koʻrsatib, haqiqiy erkinlik ichki mustaqillik va axloqiy barqarorlik bilan bogʻliq ekanini namoyon etadi.

Hulosa va tavsiyalar. Zamonaviy rus adabiyotida shaxs va jamiyat munosabatlarining badiiy talqini bugungi davr insonining ruhiy holati, ijtimoiy muhit bilan munosabati hamda axloqiy tanlovlarini anglashda muhim manba bo‘lib xizmat qiladi. XXI asr rus yozuvchilari ijodida shaxs masalasi markaziy o‘ringa chiqib, inson endilikda jamiyatning passiv unsuri emas, balki murakkab ichki dunyoga ega, o‘z taqdiri va qarorlari uchun javobgar bo‘lgan mustaqil shaxs sifatida tasvirlanadi. Adabiyot orqali jamiyatda yuz berayotgan ijtimoiy, siyosiy va ma‘naviy jarayonlarning inson ruhiyatiga ko‘rsatadigan ta’siri chuqur va ta’sirchan tarzda yoritiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, zamonaviy rus adabiyotida qahramonlar ko‘pincha yolg‘izlik, begonalashuv, ichki iztirob va ma‘naviy bo‘shliq holatlarini boshdan kechiradilar. Bu holatlar jamiyatdagi tezkor o‘zgarishlar, qadriyatlar tizimining inqirozi va ijtimoiy adolatsizlik bilan chambarchas bog‘liq holda ifodalanadi. Yozuvchilar insonning ichki dunyosini ochishda psixologik tahlilga alohida e’tibor qaratib, qahramonning ruhiy kechinmalarini asosiy badiiy vosita sifatida qo‘llaydilar. Natijada adabiy asarlarda tashqi voqealardan ko‘ra insonning ichki fojiasi va ruhiy kurashi yetakchi o‘rin egallaydi. Jamiyat obrazi esa zamonaviy rus adabiyotida ko‘pincha shaxsga bosim o‘tkazuvchi, uni ma’lum me’yor va qoliplarga solishga urinuvchi tizim sifatida tasvirlanadi. Ijtimoiy tengsizlik, adolatsizlik, korrupsiya, ma‘naviy tanazzul kabi muammolar inson taqdiriga bevosita ta’sir qiluvchi omillar sifatida yoritiladi. Jamiyat bosimi ostida qolgan shaxsning ichki noroziligi, sukutdagi qarshiligi yoki ochiq isyoni orqali yozuvchilar ijtimoiy muhitning inson ruhiyatiga ko‘rsatadigan salbiy ta’sirini ochib beradilar. Shu bilan birga, ayrim asarlarda jamiyat mutlaq salbiy kuch sifatida emas, balki murakkab va ziddiyatli tizim sifatida talqin qilinib, shaxsning jamiyat oldidagi mas’uliyati ham ko‘rsatib beriladi. Shaxs erkinligi masalasi zamonaviy rus adabiyotining eng muhim g‘oyaviy yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Asarlarda insonning erkin bo‘lish istagi jamiyat tomonidan belgilangan qoidalar, axloqiy me’yorlar va ijtimoiy majburiyatlar bilan to‘qnashadi. Qahramonlar ko‘pincha og‘ir tanlovlar qarshisida qolib, bu tanlovlar ularning hayot yo‘li va ruhiy holatiga kuchli ta’sir ko‘rsatadi. Yozuvchilar shaxs erkinligini mas’uliyat bilan uzviy

bogʻliq tushuncha sifatida talqin qilib, haqiqiy erkinlik insonning ichki mustaqilligi, vijdoni va axloqiy barqarorligi bilan belgilanishini taʼkidlaydilar. Shu orqali zamonaviy rus adabiyoti insonni faqat jamiyat qurboni sifatida emas, balki ongli va masʼuliyatli shaxs sifatida namoyon etadi. Umuman olganda, zamonaviy rus adabiyotida shaxs va jamiyat munosabatlari chuqur falsafiy va psixologik mazmun kasb etib, bugungi insonning ichki kechinmalari va ijtimoiy muammolarini anglashda muhim ahamiyatga ega. Ushbu adabiyot oʻquvchini jamiyat va shaxs oʻrtasidagi murakkab munosabatlar haqida mushohada yuritishga undaydi hamda insonning oʻzligini saqlab qolish yoʻlidagi ichki kurashlarini badiiy jihatdan asoslab beradi. Tavsiyalar sifatida shuni taʼkidlash mumkinki, zamonaviy rus adabiyotini oʻrganishda shaxs va jamiyat munosabatlarini asosiy tahlil mezonini sifatida tanlash maqsadga muvofiqdir. Bu yoʻnalishda olib boriladigan ilmiy tadqiqotlar adabiy asarlarning gʻoyaviy va badiiy xususiyatlarini chuqurroq anglashga yordam beradi. Zamonaviy rus yozuvchilari asarlarini psixologik, sotsiologik va falsafiy yondashuvlar asosida tahlil qilish tavsiya etiladi. Shuningdek, oliy taʼlim muassasalarida zamonaviy rus adabiyotini oʻqitishda shaxs erkinligi, axloqiy tanlov va jamiyat bosimi kabi masalalarga alohida eʼtibor qaratish lozim. Bu talabalar va yosh tadqiqotchilarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirishga, jamiyatda kechayotgan jarayonlarga ongli munosabat bildirish koʻnikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Zamonaviy adabiy asarlarni klassik rus adabiyoti bilan qiyosiy oʻrganish esa adabiyot taraqqiyotidagi uzviylik va yangilanish jarayonlarini yanada yaqqol ochib beradi. Xulosa qilib aytganda, zamonaviy rus adabiyotida shaxs va jamiyat munosabatlarining badiiy talqini bugungi davr insonining ruhiy holatini anglashda muhim ilmiy va maʼnaviy ahamiyatga ega. Ushbu mavzuni chuqur va tizimli oʻrganish adabiyotshunoslik fanining rivojiga, shuningdek, jamiyat va inson muammolarini badiiy tafakkur orqali anglashga xizmat qiladi.

Foydalanganilgan adabiyotabiyotlar ro'yxati:

Pavlova A. Modern Russian Literature: Between the Assessments of the Experts and the Requests of the Audience. Bu ilmiy maqola zamonaviy rus adabiy jarayonning asosiy xususiyatlarini tavsifladi hamda zamonaviy adabiyot va ijtimoiy muammolar munosabatiga oid muhim fikrlar berdi. Modern Russian Literature maqolasi (PDF)

Berrefas M. Lyudmila Ulitskaya As A Model Of Contemporary Women's Literature In Russia. Ushbu maqola Ulitskaya ijodini zamonaviy rus adabiyoti kontekstida tahlil qiladi, shaxs va jamiyat munosabatlari temasini litsenziyalangan kontekstda ko'rsatadi. Lyudmila Ulitskaya maqolasi

J. Madina. Distinctive aspects of Russian literature. Mazkur maqola rus adabiyotining jamiyat va shaxs masalasini, ijtimoiy muammolar, existential savollar va individual-madaniy ziddiyatlar orqali ochib beradi.

Mikhail Bakhtin — The Dialogic Imagination: Four Essays by M. M. Bakhtin. Ushbu asar roman va badiiy matnni dialogik yondashuv orqali tahlil qiladi hamda ijtimoiy-o'zaro munosabatlar masalasini badiiy tafakkur orqali anglashga asos bo'ladi.

“The Master and Margarita” — M. Bulgakovning romanidan tashqari, uning mavzulari va jamiyat bilan bo'lgan munosabatlar kabi masalalar zamonaviy rus adabiyotida individual va ijtimoiy ziddiyatlar misolida ishlatiladi (insonning erkinligi va jamiyat bosimi haqida). The Master and Margarita (Wikipedia)

Alibaeva L. N. Rus adabiyotida inson va jamiyat: ijtimoiy muammolar aks etishi. Bu maqola zamonaviy rus adabiyotida ijtimoiy muammolar, shaxs va jamiyat munosabatlari tahlilini beradi. Rus adabiyotida inson va jamiyat maqolasi

Russian literature (Wikipedia) – umumiy rus adabiyoti tarixi va zamonaviy jarayoni bo'yicha umumiy ma'lumot beradi, adabiyot va jamiyat o'rtasidagi dialektik munosabatni kontekstga joylashtirish uchun foydali bo'ladi.